

RAZGOVOR S KNJIŽEVNIKOM I PJESNIKOM MIROSLAVOM MIĆANOVIĆEM PO

Razgovarao:
Bruno Lucić

Svatko ima bar jednu svoju priču, ali ne zna je svatko jednako dobro prenijeti na papir. Da tako ne ostane, bar ne u Dubrovniku, tijekom radionica kreativnog pisanja pobrinut će se književnik i pjesnik Miroslav Mićanović. Jedan turnus radionica u organizaciji Caboge Stiftung i Dubrovačkih ljetnih igara već je održan koncem listopada u ljetnikovcu Bunić-Kaboga, a slijedi drugi - od 19. do 22. studenog. Između dviju serija radionice, Mićanović je pronašao vremena za razgovor za Dubrovački.

SRETNA RAZLIKA

Koliko imate iskustva u vodenju radionica kreativnog pisanja?

I sâm počinjem radionice dovodeći u pitanje njihov smisao i učinak, započinjem s određenom sumnjom u ono što se dogodilo u posljednjih deset, dvadeset godina. Dakle, pojava čitavog niza najrazličitijih radionica koji imaju neki oblik ili prizvuk samopomoći. Ne vjerujem u radionice tijekom koje s držimo za koljena, izademo i poslije toga ćemo biti pisci ili pjesnici.

Vjerujete li onda u terapeutske učinke pisanja?

Vjerujem, ali s velikim „ali“: radionicu koncipiram kao mjesto razmjene različitih iskustava, tekstova, čitanja i pisanja, iznalaženja i kreiranje teksta, suočavanja sa svakodnevicom, to je izazov i ono što me zanima. Važno mi je da na radionici ne pišemo kao ovaj ili onaj pjesnik ili, primjerice, da svi pišemo kao Raymond Carver, tako što usvojimo određeni poetski ili pripovjedni obrazac, nego vjerujem u mogućnost kreiranja, otkrivanja i pustolovnog pisanja, u njegovu "sretnu razliku": Nadalje, na radionici pokušavamo pronaći svoju priču, pjesmu, tekst, bavimo se što se događa i s nama i s tekstom koji smo napisali. Zašto nerijetko tekst ni približno nije ono što smo htjeli: on ne zvuči onako kako ga mi osjećamo, nije ono što bismo htjeli. Paradoksalno: odlaskom u školu, usvajanjem određenih pravila kako se što radi, mi smo izgubili taj elementarni osjećaj za igru riječima, uživanje u stvaranju priče, pjesme. Njihovo slaganje i pjevanje.

Tijekom radionica uvijek kažem: nemojmo završiti u traženju čudesnosti, mi se bavimo jednostavnim stvarima, a u njima je to čudo, ističe sugovornik

Je li to povezano s tim što se sve manje i manje čita?

Između ostaloga. Radionice su velikim dijelom nastale onda kad smo izgubili ozbiljnu infrastrukturu koja je osiguravala i omogućavala prostor pisanja, objavljivanja. Izgubili smo časopise, dnevnu kritiku i na kraju krajeva i izdavače, za koje imam potpuno razumijevanje, koji bi se bavili rukopisima i objavljivali nove autore i njihove prve knjige. One su postale nužno mjesto gdje će mladi kratkopišaši, pjesnici i pjesnikinje napisati ili donijeti svoje prve tekstove, dobiti kakvu-takvu kritiku ili uvid u ono što i kako rada.

Što namjeravate naučiti Dubrovčane-polaznike radionice?

Kao prvo, da smo u tim trenucima na zajedničkom poslu. Da ja kao voditelj i oni kao sudionici započnemo, s jedne strane ispočetka, a s druge da smo zatečeni u moru tekstova koje smo pročitali, koji se objavljuju i da je naš posao otkrivanje te sretne razlike. Dakle, kako svom tekstu osigurati doda-

tak koji će ga u nekom bitnom smislu razlikovati od drugih do sada napisanih, čitanih. Druga stvar, ne moramo nužno pisati žanrovski ili unaprijed određene tipove tekstova. Napišimo mi svoj tekst i onda mu dajmo konačni oblik koji može biti pjesma, kratka priča, dnevnički zapis... Treća stvar koja je općepoznata, a često je zaboravimo: nema dobrog pisanja bez dobrog čitanja. Radionice koje radim u Dubrovniku, kao i druge, obilježene su čitanjem koje se miješa našim pisanjem jer je to jedini način da do nečega stignemo, da se uputimo u tu pustolovinu pisanja. Čitanje je preduvjet mogućeg, željenog, dobrog pisanja.

Ljepota i prokletstvo pisanja je u sljedećem: bez dobrog čitanja ne možete pisati, ali dobro čitanje nije još uvijek garancija i za dobro pisanje, to je uvijek neizvjesna igra. Znači, to je neka prilika da polaznike suočim s različitim tipovima tekstova, različitim iskustvima pisanja i da ih zateknem u onome da kažu: „Da, ja sam imao takva iskustva i nikada ne bih mislio da se o tome ta-

ko može pisati!“ ili da se začude: „Nikad ne bih pomislio da je to moguća tema, ili da je to uopće tema!“ Na radionicama nerijetko, pa i u Dubrovniku, uvijek netko od polaznika kaže da ima različita iskustva umjetničkih praksi, stalnog i upornog čitanja, ali da je uvijek u nesporazumu s pisanjem. Ono što su oni mogli pisati, nisu doživljavali kao literaturu. I u školi nerijetko o poeziji mislimo kao o nečemu apstraktnom što mi u naravi stvari ne razumijemo. U školi čitamo tekstove i određimo im godinu nastanka ili smrti njezina autora, a da zapravo te tekstove ne sravnjujemo s našim neposrednim iskustvom.

Onda je u pravu Vaša kolegica Staša Aras kad kaže da radionice kreativnog pisanja služe tome da se osvijestite određene stvari i procesi, ali i da isprovociraju hrabrost, razmišljanje o apstraktnom pa i određeni ekshibicionizam?

Tako je. Baš se radi o tom procesu otvaranja mjesta koje si imao, a da ih nisi bio svjestan i po putu si ih izgubio. Dakle, nerijetko idemo u područje pamćenja, snova ili drugih neizvjesnih i opasnih mjesta, uvjereni da nešto iz toga područja rekonstruiramo. Ali, ne pišemo niti zbog svoje prošlosti, niti zbog svoje budućnosti, nego zbog onog trenutka svijeta u kojemu živimo ili zbog toga što naš

Mićanović je ovogodišnji dobitnik Nagrade Goranov vijenac za cjelokupni pjesnički opus i ukupan doprinos hrvatskoj književnosti

Pisanje sretniji strukturalno vlastito

život nije potpun i cjelovit. I baš to osjećanje gubitka, na kraju krajeva, osjećanje viška informacija potiče naše pisanje. Dragocjeno je što na radionicu dolaze ljudi iz vrlo različitim iskustvima teksta: informatičari koji ne mogu više gledati binarne kodove, ekonomisti koji su izgubili vjeru u kapital i traže drugi tekst, ono lijepo i žudeno Drugo.

Kako u tako heterogenoj skupini naći jedinstveni metodički pristup, posebno na Vašim radionicama u Dubrovniku gdje radite i poeziji i prozu?

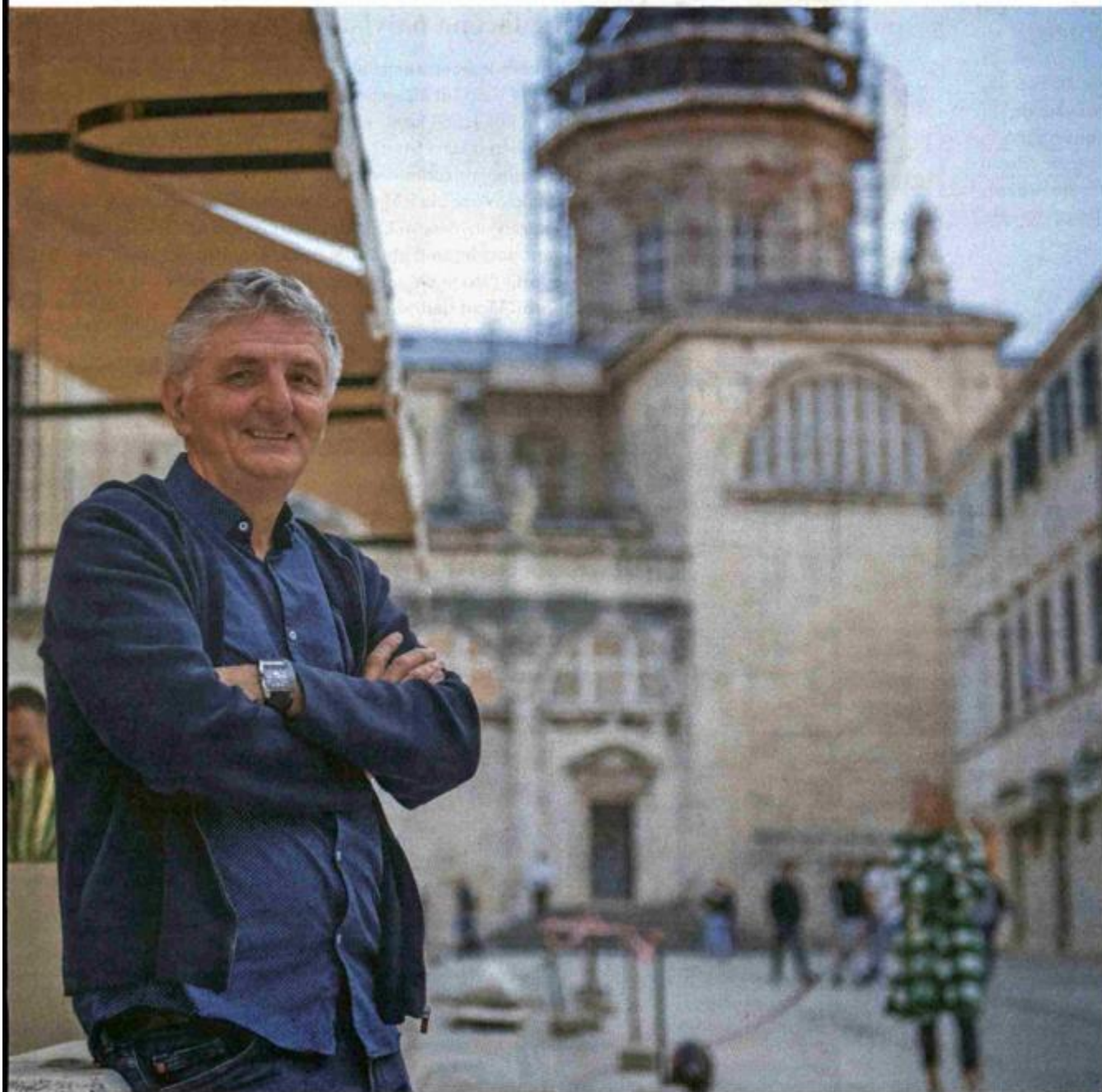
Naravno da u pripremi imaš različite metode i metodičke postupke. Naravno da sve opremaš različitim tekstovima, ali ono važno u vodenju radionice jest da

Čitanje je preduvjet mogućeg, željenog, dobrog pisanja, napominje voditelj radionica u Dubrovniku

VODOM ODRŽAVANJA RADIONICA KREATIVNOG PISANJA U DUBROVNIKU

je jedan od h načina riranja g života

moraš doći na nju dobro pripremljen, tako da u svakom trenutku možeš odustatati od svega što si predvidio, da imaš sposobnost da na vrlo određeno pitanje ponudiš odgovor koji nadilazi i tvoje iskustvo. Važna je uloga voditelja i u uvažavanju različitih nastojanja polaznika. Nije ti zadatak da nekoga tko je htio napraviti 'lijepu pe-

peljaru za opuške' uvjeravaš da je Picasso, nego da mu osvijetiš što radi i zašto je to dobro. Naravno da nekome tko ima ambiciju postati Picasso daješ stube na tom putu, stavljajući mu jednako do znanja da nema potrebe biti netko ili nešto što već postoji.

Druga stvar, radionice pisanja nisu teorijske, mi dogovaramo jezik radio-

nice. Kako razgovaramo o našem tekstu: tako da je jednako relevantno kad netko kaže da mu se nešto jako sviđa, a da netko drugi govori o lirskom subjektu ili pripovjedaču. Za radionicu je važnije što on radi s tim i kako se prema materijalu odnosi, što može s njim učiniti. Dakle, ne diskvalificiraš nekoga po teorijskom iskustvu, ne-

go daješ svakome jednaku šansu da unutar svoga interesa govori o tome. Meni se na radionicama čini jednako važno da osvijestimo nečiji stvarni interes pisanja: koliko god misliš da je zaljubljenost ili gubitak silno važan za priču, pjesmu, jasno je da je uvijek u središtu jezik. Tu se dogode veliki nesporazumi. Na primjer, netko ima dobru pjesmu ili priču, ali iz osjećanja nesigurnosti počinje literarizirati, dodavati i komplicirati, boji se jednostavnosti vlastite kratke priče ili pjesme. Bez obzira s kojim uzrastima radim, u nekom bitnom smislu ne prilagođavam tekstove prema godini njihova rođenja

jer mislim da i najozbiljniji tekstovi imaju uvijek mjeru jednostavnosti, prohodnosti koju može usvojiti svatko s imalo čitateljskog iskustva.

Tijekom radionica uvijek kažem: nemojmo završiti u traženju čudesnosti, mi se bavimo jednostavnim stvarima, a u njima je to čudo. Radionice, barem kako ih ja vidim, neko su mjesto užitka, a ne stvaranja napetosti, nelagode pred nepoznatim. Proces je cilj. Nakon radionice, kad se vratimo poslovima i brigama, mnogi ne ostaju u pisanju, ali taj osjećaj da smo u jednom trenutku kreativni, da možemo raditi i mijenjati tekst našeg života, određuje važnost radionice.

KORONA KAO VELIKA TEMA IZMEĐU BIOLOGIJE I KULTURE

Tijekom radionica u Dubrovniku bavit će te se zapisom, kratkom pričom, pjesmom...

Kad u klasičnom smislu imam radionice, onda radimo odvojeno radionicu poezije ili kratke priče. Bilo bi mi žao da u Dubrovniku netko tko piše ne može doći na radionicu zato što piše pjesme, tako da ćemo na radionici imati neki paralelni slalom poezije i proze. Ali to i nije tako odvojeno, nerijetko je iskustvo poezije, ritma, začudnosti vrlo korisno za kratku priču jer ona u tom smislu jest vrlo zahvalan, neizvjestan oblik ili žanr, dakle, kratka priča može po formi biti kao vijest iz crne kronike, ali ona to nije. Ona može biti kao pjesma u prozi, ali to nije.

Kako biste općenito ocijenili odnos prema pisanju u društvu?

Pisanje je u svakom smislu za mene jedan od sretnijih načina strukturiranja vlastitog života. U pisanju, ako govorim i o vlastitome, uvijek inzistiram na mehanici događaja, njegovoj jednostavnosti i mislim da sve što se u dobroj kratkoj pri-

či ili pjesmi dogodi, dogodi se u jeziku, mimo njezine teme, tako da je ta manualnost i korištenje vlastitih ruku sigurno nešto što mijesi ili ostavlja otisak u našoj priči. Iako, s druge strane, ne mogu danas zamisliti da bih mimo kompjutera pisao, ispravljao priču jer mi u pisanju imamo neku maniju, a to znači da nam prvih deset redova mora biti bez tipfelera! Dobro pisanje traži svoje vrijeme, zanat, i dugoročnost.

A talent?

Talent je u nekoj mjeri presudan i važan, iako imam puno prijatelja koji su bili odlični plivači, odlično su svirali gitare i pjevali i djevojke su ih jako voljele, ali nikad to poslije nisu razvijali. Svakako ne vjerujem u inspiraciju i da će, kad kiša pada, moja ljubavna pjesma biti od toga bolja, nego više u kreiranje, kombiniranje, stvaranje iskustava, jezika, forme...

Kako korona utječe na pisanu riječ i čime se, osim radionice u Dubrovniku, trenutačno bavite?

Naravno da je korona velika tema koja se događa između biologije i kulture. Jasno nam je da ni političari ni liječnici ne odlučuju o tome. Korona jest postala i bit će velika tema. Međutim, ako ne promijenimo prema tome naš odnos, ako ona ne promijeni naš odnos prema jeziku i formi, realizam ni romantizam nam tu neće pomoći. Hoću reći, čitao sam dnevnike, zapise i druge forme iz prve ruke i neću reći da nije zanimljivo, ali puno je važnije što će se dogoditi u jeziku s tom koronom, je li ona zaista jedan veliki bitni pomak gdje ćemo formu govora ili izražavanja mijenjati. Teško je to prognozirati. Upustio sam se u iskušenje vođenja dnevnika koji nije u klasičnom smislu dnevnik, uostalom, njegov je radni naslov „Dnevnik. Čemu pisati dnevnik?“ I, pokušavam bilježiti svakodnevno fenomene koji su nam sada samorazumljivi, nadajući se da će netko za na primjer 10 godina čitati zapis koji opisuje kako ljudi žure do obližnjih diskonta, a onda stanu na dva metra jedni od drugih i čekaju. Danas znamo, vjerujući da će sve to proći, da će se netko u budućnosti pitati zašto su ti stali i zaustavili se na dva metra jedni od drugih? Nešto što nam je sada blizu pokušavam pisati iz oksimoronske "prošle budućnosti".

Treba znati kako naći i sačuvati vlastitu pjesmu da ne pati od općih mjesta i stereotipa. Taj je dio zapravo i najuzbudljiviji i najteži: to je iskustvo mijenjanja drugoga tekstom